

Vijf slachtoffers, vier “Hellships”, drie concentratiekampen

Door Michel Fanoy, SHSJZ-herdenking, Bronbeek, 8 september 2018

Een verhaal over een omgekomen vader, zijn twee broers, de broer van mijn moeder, en een familielid.

Jan Fanoy, (37 jaar) en Charles Hemsing (36 jaar) werden als krijgsgevangene door de Japanners op 25 december 1942 vanuit het 8e Bat in Malang per trein naar Batavia vervoerd, om vervolgens met het Hellship de *Tacoma Maru 2* naar Singapore te worden gebracht, om dan tenslotte, gedeeltelijk met de trein, bij de Birma-spoorweg aan te komen.

Charles Hemsing overleed daar al op 17 mei 1943.

Jan, mijn vader, overleed wat later op 5 januari 1944 aan dysenterie in het *Kanchanaburi*-lazaret.

Mijn oom Tom de Ronde (41 jaar), een oudere broer van mijn moeder, werd eind oktober 1942 ook als krijgsgevangene met de trein van Soerabaja naar Batavia vervoerd, om vervolgens met het Hellship de *Toshio Maru* in vijf dagen naar Singapore te varen, om daarna tussen 28 november en 7 december 1942 met het Hellship de *Tacoma Maru 1* naar Nagasaki te worden gebracht, om aansluitend in de Mitsui-loodmijn in kamp *Kamioka*, hoog in de bergen van Japan te moeten werken.

Oom Tom overleed 14 dagen na de Japanse capitulatie op 29 augustus 1945 aan een acute longontsteking in een Amerikaans legerhospitaal.

Mijn oom Bart Fanoy (41 jaar) en zijn broer Herman (46 jaar) beiden *stadswacht* werden in maart 1942 eerst als burger en pas op 18 juli 1944 als krijgsgevangene in het 10e Bat. in Batavia geïnterneerd.

Op 16 september 1944 worden zij vanuit Batavia aan boord van het Hellship de *Junyo Maru* (ook wel de *Sonhyu Maru* genoemd) naar Padang getransporteerd.

De *Junyo Maru* werd echter drie dagen later, op 18 september 1944 door Engelse torpedo's voor de kust van Benkoelen getorpedeerd.

Beide broers overleefden deze ramp.

Zij werden door de Jappen alsnog naar Sumatra gebracht, om aan de Pakan Baru-spoorweg te werken.

Maar nog onderweg naar Pakan Baru stierf oom Bart al op 8 oktober 1944 aan tyfus in een Padang-lazaret.

Oom Herman overleed op 15 juli 1945 na een lange infectie aan het linkerbeen aan een bloedvergiftiging in de ziekenboeg van de Pakan Baru-spoorweg.

Zij allen, Jan, Bart, Herman, Tom en Charles, getrouwd en behalve Bart met twee of drie kinderen, hebben maar een half leven geleefd en slechts een dozijn jaren samen met hun familie en kinderen mogen delen.

De drie broers Fanoy zijn rond de Eerste Wereldoorlog opgegroeid in Batavia in een gezin met zeven kinderen, vier zonen en drie dochters.

Jan, Bart en Herman, de drie oudere broers, hadden hun hele leven al een bijzonder hechte band met elkaar.

Voor de Tweede Wereldoorlog was er tenminste eenmaal per jaar een meerdaagse familiebijeenkomst in de omgeving van Batavia, waar de drie broers, een zuster, en zeven van hun kinderen bij elkaar kwamen.

En nog steeds zien wij, de kinderen, elkaar regelmatig of houden op een andere wijze contact met elkaar.

Eenzelfde band had mijn moeder met haar broer Tom, en wij weer, in onze jeugd, met zijn kinderen.

Charles Hemsing, vertrok met dezelfde trein als mijn vader vanuit het 8e Bat. op 25 december 1942 vanuit Malang.

Zijn weduwe met drie kinderen vertrokken met hetzelfde troepentransportschip als wij naar Nederland in juli 1946.

Zij betrokken op 25 december 1948 een woning in Leidschendam.

De weduwe van oom Herman met haar kinderen betrok toen ook een gelijke woning in hetzelfde huizenblok.

De oudste zoon Ru Fanoy huwde aldaar in 1955 met de oudste dochter Loes Hemsing. En zo werd Charles Hemsing toch nog familie.

Lotsbestemming, voorzienigheid, toeval?

Mijn vader Jan, een chemicus en werktuigkundige, werkte in verschillende functies op diverse suiker-ondernemingen in Oost- en Midden-Java.

Als laatste op de *Sf Soedhono*, bij Madioen, als fabricage-chef.

Bij het uitbreken van de oorlog met Japan in december 1941, kreeg mijn vader als *Landstorm*-soldaat, de opdracht: het onklaar maken van vitale installaties in zijn regio.

Nadat tijdens de Japanse invasie op Java, eind februari 1942, deze opdracht was volbracht, besloot hij met zijn echtgenote en twee kinderen, via de zuidroute naar Malang te rijden om zich daar te melden bij het 8e Bat. Infanterie.

Maar na de capitulatie, begin maart 1942, werd hij al direct als militair geïnterneerd.

Mijn moeder Jeanne, mijn zusje Yvonne en ik bleven de hele Japanse bezettingstijd, maar ook na de Japanse capitulatie tijdens de *Bersiap*-periode tot eind juni 1946 in Malang.

Met de door ons zelf opgestelde stamboom waarin Javaans bloed en met Nippon-bevriende landen voorkwamen, konden wij als *Buitenkampers* buiten de Japanse interneringskampen blijven.

—

Op Kerstdag 25 december 1942 kregen wij in Malang de tip dat daar alle militaire krijgsgevangenen per trein naar elders zouden worden gebracht.

Vele uren hebben wij vervolgens staan wachten langs het spoor bij het station, in de hoop onze vader nog te zien. Uiteindelijk zagen wij vader ons even vanuit een raampje toewuiven. Het zou de laatste maal zijn dat wij hem zagen.

Wij verhuisden regelmatig van kamertje naar kamertje, met alleen het allernoodzakelijkste en toch telkens met één luxe: een matras op de grond.

Eind oktober 1945 begon in Malang de *Bersiap*-periode. Alle niet-Indonesiërs werden toen gearresteerd. Ook wij. Mijn moeder en zus werden naar een interneringskamp en ik naar een gevangenis gebracht. Dit was daardoor voor ons, denk ik, de moeilijkste periode van de hele oorlog.

Eind juni 1946 volgde een evacuatie per trein van Malang naar Solo en verder met een Dakota-vliegtuig naar Semarang.

De volgende dag zochten wij daar bij het plaatselijke Rode Kruis, naar mijn vader's naam en de lokatie waar hij zich zou bevinden.

Na veel gezocht vonden wij op een lijst onder elkaar de volgende namen:

B.J.A. Fanoy

H.J.B. Fanoy

J.A.H. Fanoy

en wat verder ook,

T.J.H. de Ronde

Allen waren overleden.

Het enige wat mijn moeder toen nog kon zeggen was:

“Hoe kan dit?

Toch niet allemaal?”

Zij heeft dit moment haar hele leven niet meer kunnen verwerken.

Op 14 juli 1946, ik was zelf bijna 17 jaar oud, vertrokken wij vanuit Batavia met het troepentransport schip *Klipfontein* naar Amsterdam.

Ik was na een intensieve behandeling met antibiotica in een legerhospitaal, net hersteld van tuberculose, tropische spruw en oedeem. Een hele bagage ellende achterlatende. Maar toch vol goede moed, om eindelijk aan een normaal leven en studie te beginnen.

Bijna zeventig jaar later, in de zomer van 2015, werden door de lt. kolonel Jacq. Brijl b.d. en de burgemeesters van Aalsmeer en Venhuizen, namens het Ministerie van Defensie, vijf postume MOK's (mobilisatie oorlogskruizen) uitgereikt aan:

Tom de Ronde, Charles Hemsing en de broers Jan, Bart en Herman Fanoy.

Voor ons als nabestaanden was dit een heel belangrijk moment en een waardige afsluiting van een hele lange periode.

Het was vooral ook een blijk van respect en waardering voor hun inzet onder buitengewoon moeilijke omstandigheden.

Hoe hebben wij allen de Tweede Wereldoorlog in Nederlands-Indië ervaren?

Velen van ons waren opgesloten in een Japans burger-interneringskamp.

Anderen, zoals wij, de *Buitenkampers*, leefden, meestal berooid en zonder veel middelen, in een kamertje met alleen het allernoodzakelijkste.

Wij, nabestaanden, hebben immense verwerkingsproblemen gehad.

Sommigen hadden psychiatrische begeleiding nodig, anderen zochten het in groeps-therapie, weer anderen vonden steun in een bijzonder geloof.

Onze vaders hebben wij heel erg gemist.

Voor mijzelf was er geen klankbord, waar je een vader-zoon-gesprek mee kon hebben, zoals ik mij dat van vroeger herinnerde.

Voor het verwerken van allerlei oorlogsproblemen had ik geen echte gesprekspartner. Zo viel het mij moeilijk om mijn overlevingsmodus van tijdens de oorlog, voor zaken als, de vijand niet aankijken, hem nooit tegenspreken en vooral niet opvallen, om te zetten naar de realiteit van Nederland in vreedstijd.

Het heeft daarom, denk ik, veel langer geduurd voor ik mensen weer recht in de ogen kon kijken, zonder te stotteren mijn zegje kon doen, en mijzelf weer meer op de voorgrond durfde te plaatsen.

Veel later kwamen de nachtmerries.

Ook kon ik mij dagen in mezelf opsluiten zonder dat, behalve mijn vrouw, de buitenwereld daar iets van kon merken.

En tenslotte vooral: zwijgen over wat ik had meegemaakt.

Gelukkig spreek ik tegenwoordig wel weer over wat er toen is gebeurd.

En daarmee verdween vanzelf ook het mij verliezen in mezelf.

Gelukkig zijn momenteel ook de nachtmerries minder geworden.

Het is nu pas, na al die tijd, dat ik dit verhaal kan, durf en wil vertellen.

Ik denk ook, omdat het belangrijk is het verhaal van mijn oorlogsverleden door te geven aan de mensen van nu.

Het helpt hen wellicht ook om vele anderen personen met zo'n verleden daardoor beter te begrijpen. Ik doel dan op diegenen, die zich net als ik, nooit hebben kunnen en willen uitspreken en toch zijn blijven wachten, hopen en verlangen naar meer begrip voor hun complexe situatie.

Vandaag, hier op deze plaats, beseft ik dat er vrede is in Nederland en Europa.

Een broze vrede kun je wel zeggen.

Echter op vele andere plaatsen in de wereld zijn er miljoenen mensen die nu in eenzelfde noodsituatie verkeren als wij toen.

Het wordt dan ook hoog tijd dat de critici van een Verenigd Europa beginnen te kijken naar waar het werkelijk om gaat en eens terug denken aan wat de vroege advocaten van een Verenigd Europa, zoals Jean Monnet, voorstonden.

Hun antwoord op de vraag: "waarom een Verenigd Europa?" was steeds: "opdat er nooit meer een oorlog tussen deze landen zal zijn."